

הגדרת מין במינו בתר שמא או טעמא

שהיה רובו היתר, אסור. הגה: ולענין מין במינו אזלינן בתר שמא, אם הוא שוה הוי מין במינו. אבל לא אזלינן בתר טעמא אם הוא שוה או לא (ב"י בשם האגור וכן הוא בהגהות ש"ד סי' ל"ט).

ה. ש"ך יורה דעה סימן צח ס"ק ו

אם נתערב מין במינו - הטעם כתב ר"ת וכל הפוסקים העומדים בשיטתו דק"ל טעם כעיקר אסור מדאורי' במין בשא"מ דכיון שנותן האיסור טעם בהיתר נהפך ההיתר להיות כולו איסור ואסור כולו מדאורי' אבל מב"מ כיון שאינו נותן בו טעם בטל מה"ת ברוב כדכתיב אחרי רבים להטות אלא שחכמים הצריכוהו ס' והלכך כיון שנודע שהיה רובו היתר ולא נסתפק אלא אם יש שם ס' או לאו ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא משא"כ כשלא נודע שהיה רובו היתר דה"ל ספק דאורייתא ואסור אבל מין בשאינו מינו כיון דאסור מה"ת עד ס' כיון שני"ט אפי' נודע שהיה רובו היתר ולא נודע שהיה ס' ה"ל ספיקא דאורייתא דאסור.

ובהיות כן תמנהי על מ"ש הרב ולענין מין במינו אזלי' בתר שמא כו' דדעתו אם הוא שוה בשמא אפי' דלא שוה בטעמא ה"ל מין במינו ואסור מדרבנן ואם אינו שוה בשמא אף על גב דשוה בטעמא ה"ל מבשא"מ ואסור מה"ת... והרי מבואר בכל הפוסקים דלהכי מבשא"מ אסור מה"ת עד ששים כיון דני"ט ולהכי מין במינו דאינו נ"ט בטל מן התורה ברוב כדאזלינן בכל דוכתי בתר רובא וא"כ נהפוך הוא דהכל אזלינן בתר טעמא דאם אינו שוה בטעמא אף על גב דשוה בשמא מ"מ כיון דני"ט בהיתר ונהפך ההיתר להיות כולו איסור אסור מן התורה עד ששים והלכך בנשפך אזלינן לחומרא ואם שוה בטעמא אף על גב דלא שוה בשמא מ"מ כיון דלא יהיב טעמא בטיל מן התורה וכדאזלינן בכל דוכתי בתר רובא כדכתיב אחרי רבים להטות והלכך בנשפך אזלינן לקולא.

ואף על גב דקיי"ל כרבא פרק בתרא דעבודת כוכבים ס"ו גבי חמרא חדתא דאזלי' בתר שמא ולא בתר טעמא לענין מין במינו היינו דוקא לענין י"י"נ וטבל שאוסרים במשהו מין במינו וכן לענין תרומה וערלה ששיעורן למעלה מששים במינו והלכך אם הוא שוה בשמא אף על גב דלא שוה בטעמא ה"ל מין במינו ואסור במשהו או בק"א ור"א ואם אינו שוה בשמא אף על גב דשוה בטעמא אסור בני"ט וכן לר' יודא דאמר בכל האיסורין מין במינו במשהו והלכך בכה"ג תו ליכא משום טעם כעיקר או אחרי רבים להטות וכן הוא להדיא בתוספות פג"ה (דצ"ז ע"א) ד"ה אמר רבא כו' ובאשיר"י וראב"ן ור"ן סוף עבודת כוכבים וכל הפוסקים דהך דרבא איירי ביי"נ וטבל ודכותייחו וא"כ י"ל דוקא בהנך

א. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף סו עמוד א

חמרא עתיקא בענבי דברי הכל בנותן טעם חמרא חדתא בענבי אביי אמר במשהו ורבא אמר בנותן טעם אביי אמר במשהו בתר טעמא אזלינן אידי ואידי חד טעמא הוא דהוה ליה מין במינו ומין במינו במשהו ורבא אמר בנותן טעם בתר שמא אזלינן והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד וה"ל מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בני"ט תנן יין נסך שנפל ע"ג ענבים כו' קס"ד חמרא חדתא בענבי מאי לאו בני"ט לא במשהו הא מדקתני סיפא זה הכלל כל שבהנאתו בנותן טעם אסור כל שאין בהנאתו בנותן טעם מותר מכלל דבנותן טעם עסקינן ואביי מתניתין בחמרא עתיקא בענבי חלא דחמרא וחלא דשיכרא וחמירא דחיטי וחמירא דשערי אביי אמר בנותן טעם בתר טעמא אזלינן והאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד והוה ליה מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בנותן טעם ורבא אמר במשהו בתר שמא אזלינן והאי חלא מיקרי והאי חלא מיקרי והאי חמירא מיקרי והאי חמירא מיקרי וה"ל מין במינו וכל מין במינו במשהו

ב. בית יוסף יורה דעה סימן צח

מצאתי כתוב (מרדכי פרק כ"ה סימן תש) דכבד ובשר שני מינים הם כדאמרינן (נדרים נד:): הנודר מן הבשר מותר בכבד. ובשר עוף ובשר בהמה שני מינים הם. וכתב עוד שם קיימא לן כרבא (ע"ז סו.) דבתר שמא אזלינן חמרא חדתא ועינבי שני מינים הם ושאור ועיסה שני מינים הם ואיל ושור ועז שלשה מינים הם וכן מיני דגים ועופות שחלוקות בשמן שני מינים הם אבל ביצים של עוף זה בביצים של עוף זה הם מין במינו וחלב ובשר שני מינים הם שומן של הלב ושל הדקין מיקרי חלב וחלב פרה ורחל מין אחד הוא ושומן של צלעות וחזה ואליה ושומן הירך בשר שמן הוא ומיקרי בשר ולא חלב וכבש ואיל מין במינו הוא מאור זרוע (ע"ז סי' רנג) עכ"ל. ואח"כ מצאתיו באגור (סי' אלף רסו).

ג. דרכי משה הקצר יורה דעה סימן צח אות (ה)

וכתב האו"ה כלל כ"ג כל דינים אלו וכתב לבסוף והני מילי כשהן שלמים אבל החתוכים הכל מיקרי חתיכות, חתיכות דג או חתיכות עוף עכ"ל. נראה מדבריו דסבירא ליה דבכי האי גוונא הוי מין במינו דבתר שמא אזלינן הואיל וכולהו מיקרי חתיכות דג או עוף אם כן שמן שוה ואין דבריו נראין דאין זה שמן העצם שנלך אחריו לענין מין במינו כן נראה לי

ד. שולחן ערוך יורה דעה סימן צח סעיף ב

אם נתערב מין במינו ונשפך, בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו, אם נודע שהיה רובו היתר, מותר. ואם לא נודע

ח. חוות דעת ביאורים סימן צח ס"ק ג

ולפענ"ד נראה דהדין עם הרב, לא מבעיא לענין אם שווין בטעם ואין שוין בשמא וודאי דהוא דא'... ולפי זה צדקו דברי הרמ"א גם לענין אי שווין בשמא ואין שווין בטעמן דהוא רק מדרבנן, ... אבל במקום הפסד מרובה נראה לסמוך על הרמ"א, כי ראוי לסמוך עליו. ובפרט שבלאו הכי הרבה פוסקים סבירא להו דטעם כעיקר לאו דא', כן נראה לי:

ט. ט"ז יורה דעה סימן צח ס"ק ה

כתב בת"ח כלל פ"ה בשם או"ה אפי' אם נפל חלב לבשר עוף שהוא דרבנן ונשפך אסור הואיל וטעם כעיקר דא'. ולכא' תמוהין מאד דבריו דמה מהני שהטעם כעיקר הוא אפי' אם העיקר בעין לא הוה אלא איסור דרבנן לפי מה שתופס עכשיו דבשר עוף בחלב דרבנן... אבל נראה דשפיר קאמר רמ"א דכיון דמצינו בבשר עוף בחלב שעשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה ממש כגון לענין אכילת גבינה אחר בשר כמ"ש ריש סי' פ"ט סעיף א' וכן בסעיף ב' ליש מחמירין שמביא רמ"א וכן ר"ס פ"ח לענין להעלותו על השלחן ולא חשבי' לה גזירה לגזירה והמקור ממה שאיתא בגמרא בזה בפכ"ה דגזירה לגזירה הוא כמו גזירה אחת ע"כ גם בזה ראוי להחמיר בעוף גזירה אטו נשפך בבשר בהמה משא"כ במין במינו ונשפך דאין שם גזירה אטו איסור דאורייתא ע"כ אזלינן שם להקל ביש רוב להיתר

י. ש"ך יורה דעה סימן צח ס"ק ז

אבל אם נתערב בשאינו מינו כו' - כתוב בת"ח כלל פ"ה דייג בשם או"ה כלל ל"ז דאפילו אם נפל חלב לבשר עוף שהוא דרבנן אפילו הכי אם נשפך אסור הואיל וטעם כעיקר דאורייתא וכ"פ בסימניו והוא תמוה דהא מ"מ אפילו עיקר בשר בחלב דעוף גופיה אינו אלא מדרבנן ואם כן הוי ספיקא דרבנן ולקולא והכי מוכח להדיא ממה שהביא הרשב"א והר"ן ושאר פוסקים ראייה לאיסור שהוא לפנינו ואי אפשר לעמוד על שיעורו דאין תולין להקל מכחל דאיסורו דרבנן דחלב שחוטה דרבנן ע"ש ודו"ק וע"ס"ק ט' וכן לקמן סי' קי"א אמרי' בין באיסור דרבנן בין בשיעור דרבנן תולין להקל אבל המעיין באו"ה יראה דהרב לא כוון יפה דז"ל שם דט"ו אם נשפכו המים שבקדרה לאחר נפילת האיסור וספק אם היה שם סי' מתחלה או לא כתב בסמ"ק שנוהגין כר"ת דטעם כעיקר דאורייתא ודנין בספיקו לחומרא ע"כ ואפילו נפל חלב לתבשיל של בשר עוף דאין חילוק עכ"ל ור"ל דאין חילוק דאזיל לטעמיה שכתב בכלל מ' ד"ו דבשר עוף בחלב הוי דאורייתא ואין חילוק בין בשר עוף לבהמה בכל מילי עכ"ל וכ"כ בכמה דוכתי אבל למאי דקי"ל בר"ס פ"ז דבשר עוף בחלב דרבנן פשיטא דתולין כאן להקל וזה ברור:

אבל לא לדין בשאר איסורים ולענין נשפך (והגיעו דברי אלה לפני כמה גדולי הדור והסכימו לדברי גם מ"ו הגאון מוהר"ר יושיע נר"ו אמר שדברים ברורים הם) ... ואף על גב דהאגור ושאר קצת אחרונים כתבו ג"כ בשם א"ז הך דרבא דאזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא אפשר שכתבו כן לרש"י וסייעתו שפסקו כר"י דמין במינו לא בטיל וכן משמע לכאורה באגור ע"ש אי נמי נ"מ לענין י"נ כדלקמן סימן קל"ד וכן לענין שאר תקרובת עבודת כוכבים ומשמשיהן דאסור במשהו במינן א"נ לענין דבר שיש לו מתירין דלא בטיל במינו דאזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא... והלכך בכל הנך גווני תו ליכא משום טעם כעיקר או אחרי רבים להטות אבל לענין שאר איסורים דאסורים בששים ולענין נשפך בדאורייתא או דרבנן ודאי דהכל תלי בטעמא וכדאמרן...

ו. תוספות מסכת חולין דף צז עמוד א

וההיא דחמרא לגו חלא וחמרא חדתא בעינבי אומר ר"ת דאיכא לאוקומי בטבל ויין נסך דמודי בהו רבי יוחנן כדאמרינן במסכת ע"ז (עג:): תדע דהא רבא גופיה אית ליה הכא דמב"מ דליכא למיקם אטעמיה בסי' ורבינו אפרים היה דוחה דהכא איירי בחמרא חדתא בעינבי וקרי ליה מין במינו לפי שטעמם שוה ויש להם דין מין בשאינו מינו דהא רבא אזיל בפרק בתרא דמסכת ע"ז בתר שמא ואין נראה לומר כן דכיון דאזל בתר שמא לא היה קורא אותו מין במינו.

ז. חידושי הרשב"א מסכת חולין צח עמוד ב

וקשיא לן בכל דוכתא מדאורייתא חד בתרי בטיל וא"כ היכי משכחת ליה טעמו ולא ממשו דאורייתא ואפי' כזית בכדי א"פ היכי משכחת ליה, ומתצינן דאי אמרינן חד בתרי בטיל מדאורייתא דוקא דקיימא איסורא באפי' נפשה והיתירא באפי' נפשיה כגון גיד בין הגידים וביצה בין הבצים שההיתר לא קבל טעם מן האיסור וכיון דאיסורא לא מנכרה בטל ברוב, אבל כשקבל ההיתר טעם האיסור נעשה הכל איסור שהרי נכר הוא וידוע בכל ההיתר, וא"ת הא שמעינן ליה לאביי טעמו ולא ממשו דאורייתא ושמעינן ליה נמי דאמר בזרוע בשלה בטיל והלא נ"ט בהתר הוא ואסורה לא קיימא באפי' נפשיה, התם מין במינו הוא ואין טעם האיסור נכר בהיתר כלל והרי הוא כאלו הם עומדין בפני עצמן ומש"ה מדאורייתא בטיל ברובא אבל כל היתר שמקבל טעם מן האיסור וטעם האיסור ניכר בו טעימתו זו היא הכרתו כדכתיב וחיך אוכל יטעם לו אין חשיבות האוכל אלא בטעמו, ואיתא להא טעמא בזבחים אמר רבא אמור רבנן בטעמא ואמור רבנן ברובא ואמור רבנן בחזותא מין בשאינו מינו בטעמא מין במינו ברובא, והיכא דאיכא חזותא במראה, והתם אסיקנא דנותן טעם ברוב דא'.